

Штулер І. Ю.

*доктор економічних наук, доцент
завідувач кафедри фінансів, обліку
та фундаментальних економічних дисциплін
Національної академії управління*

Сержанов В. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
декан економічного факультету
Ужгородського національного університету*

Shtuler I. Y.

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Finance, Accounting
and Fundamental Economic Disciplines
National Academy of Management*

Serzhanov V. V.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Dean of Economics Faculty
Uzhgorod National University*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

STATE POLICY OF INVESTMENT ATTRACTION IN THE STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMICS

Анотація. У статті розкрито державну політику залучення інвестицій у стратегії розвитку національних економік. Визначено, що розроблення інвестиційної політики є інтегрованою частиною стратегій розвитку різних видів економік. Установлено, що ключовими аспектами у визначенні ролі інвестицій в економічному зростанні національної економіки та стратегій розвитку є необхідність каліброваної політики стимулювання роботи створення та максимізація обсягу роботи інвестицій, як кількісно, так і якісно. Визначено, що економічне зростання національної економіки повинне бути забезпечене реалізацією цільового спрямування стратегії зі створення економічних, правових, організаційних умов і цілісної системи державної та громадської підтримки на всіх рівнях ефективного розвитку.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, потенціал, управління, державне регулювання, оцінювання, ефективність.

Постановка проблеми. Вітчизняна система державного управління та макроекономічного регулювання не завжди функціонує у режимі своєчасного реагування на цивілізаційну діалектику кардинальних трансформацій та змін, незважаючи на те що дослідження макроекономічних процесів усе більшою мірою набувають у глобальному вимірі ознак визначального тренду. Тим самим забезпечується трансформація продуктивних сил та ціннісних орієнтирів у національній економіці. Дотримання цієї концепції зумовлює оновлення системи факторів економічного прогресу, становлення державної інвестиційної політики, котра сприятиме стимулюванню темпів економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів розвитку національної економіки прямо чи похідним чином представлені у працях вітчизняних учених, зокрема: В.Д. Базилевича, З.С. Варналія, А.С. Гальчинського, В.М. Геєця, М.М. Єрмошенка, С.А. Єрохіна, С.М. Ілляшенка, Т.Т. Ковальчука та ін. Разом із тим вітчизняні науковці мало уваги приділяють передусім імперативам інвестиційної політики, їх здатності впливати на розвиток національної економіки. Необхідне ґрунтовне вивчення проблем, пов'язаних із розвитком національних економік та комплексною модернізацією національного господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Багато розвинених країн розробляють стратегії розвитку, в яких викладають план дій для досягнення економічних та соціальних цілей і зміцнення міжнародної конкурентоспроможності. Ці стратегії можуть бути різними для країн, залежно від їх стадії розвитку, їхнього внутрішнього стану, а також залежно від того, які політичні сили впливають на економічну систему.

Інвестиції є ключовим чинником економічного зростання, передумовою для нарощування виробничих потужностей, а також сприяють розвитку промисловості та модернізації. Розроблення інвестиційної політики є інтегрованою частиною таких стратегій розвитку (табл. 1).

Визначення ролі державних, приватних, внутрішніх та іноземних прямих інвестицій. Мобілізація інвестицій для сталого розвитку залишається головним викликом для країн, що розвиваються. Враховуючи часто величезні дефіцити фінансування розвитку в цих країнах, іноземні інвестиції можуть забезпечити необхідне доповнення до внутрішніх інвестицій, і це може бути особливо корисним, коли відбувається синергетична взаємодія з внутрішніми державними та приватними інвестиціями. Сільське господарство, інфраструктура та зміна клімату формують

значний потенціал для взаємовигідної взаємодії між закордонними та внутрішніми інвестиціями, державними та приватними інвестиціями. Наприклад, державно-приватні партнерства (ДПП) стали важливими напрямками розвитку інфраструктури в країнах, що розвиваються, хоча досвід показує, що високоякісні регуляторні та інституційні параметри мають вирішальне значення для забезпечення розвитку переваги такої інфраструктури.

Таблиця 1

**Інтеграція інвестиційної політики
у стратегію розвитку національних економік**

Вид економіки	Перелік країн
Економіка, що розвивається	Алжир, Ботсвана, Колумбія, Республіка Конго, Домініканська Республіка, Еквадор, Єгипет, Сальвадор, Гана, Гватемала, Кенія, Маврикій, Марокко, Монголія, Нігерія, Перу, Шрі-Ланка, В'єтнам
Економіки транзитивного типу	Білорусь, Боснія і Герцеговина, Киргизстан, Македонія, Республіка Молдова, Таджикистан, Узбекистан
Економіки найменш розвинених країн	Бангладеш, Бенін, Буркіна-Фасо, Бурунді, Джибуті, Ефіопія, Лесото, Мадагаскар, Мавританія, Мозамбік, Непал, Руанда, Сьєрра-Леоне, Судан, Уганда, Об'єднана Республіка Танзанія і Замбія

З урахуванням конкретних внесків у розвиток національної економіки, які можна очікувати від інвестицій – приватних та державних, внутрішніх та іноземних, – слід детально розглянути, яку роль може відігравати кожен тип інвестиційної політики в контексті їх стратегії розвитку. Зокрема, можливості та потреби в іноземних інвестиціях. Прямі інвестиції в продуктивні активи (за винятком портфельних інвестицій) відрізняються залежно від країни, від її готовності відкрити сектори та галузі для іноземних інвесторів.

Прикладом внеску інвестицій у розвиток національної економіки є розбудова та вдосконалення інфраструктури, інвестиції в освіту, інвестиції для забезпечення якості продуктів харчування чи інвестування в інші конкретні галузі, що мають вирішальне значення для країни.

Навіть зважаючи на роль іноземних інвестицій як таких, вони характеризуються різноманітністю типів, кожен з яких має виразний вплив на розвиток національного господарства.

Як інвестиції можна розглядати злиття та поглинання суб'єктів господарювання (M & As). Перша процедура, як правило, означає більш швидкий внесок у виробничі можливості та створення робочих місць; а друга (погли-

нання) може принести такі переваги, як модернізація технологій або доступ на міжнародні ринки (або виживання в разі проблемного придбання). Але можуть також бути й негативні наслідки (наприклад, щодо зайнятості у разі реструктуризації).

Точно так само інвестиції, що потребують підвищення ефективності, можуть мати різні наслідки для розвитку, ніж інвестиції, що шукають ринок із потенційними позитивними та негативними вкладками.

Іноземні інвестиції також впливають на різні фінансові аспекти:

- прямі іноземні інвестиції не завжди означають приплив фізичного капіталу (наприклад, реінвестований прибуток);

- не завжди вдається перевести інвестиції у фактичні капітальні витрати на нарощування продуктивних активів (наприклад, нерозподілений прибуток);

- прямі іноземні інвестиції можуть поводитися у спосіб, що не відрізняється від портфельних інвестицій.

Окрім того, роль іноземних інвесторів та транснаціональних корпорацій у національних економіках не обмежується прямими іноземними інвестиціями. Вони також можуть сприяти розвитку економіки через нестандартні режими міжнародного виробництва, такі як контрактне виробництво, аутсорсинг послуг, ліцензування, франчайзинг, контрактне землеробство чи інша економічна діяльність у межах глобальних ланцюгів вартості.

Оскільки ця форма залучення базується на договірній основі, відносини між іноземною компанією та національними діловими партнерами вимагає, щоб приймаюча країна мала достатню кількість кваліфікованих місцевих підприємців, що вимагає узгодженої політики стосовно інвестицій, розвитку підприємництва та розвитку людських ресурсів.

Ключовий аспект у визначенні ролі інвестицій в економічному зростанні національної економіки та стратегії розвитку є необхідність каліброваної політики стимулювання роботи зі створення та максимізації обсягу роботи інвестицій, як кількісно, так і якісно. Це стало особливо актуальним у світлі сукупності втрат робочих місць під час світової фінансової кризи та відносно низької частки робочих місць в економічному зростанні.

Основною причиною неефективного застосування державних інвестицій є неправильне управління ними, тому головними компонентами інноваційної політики в розвитку національної економіки є ті, що зображені на рис. 1.

Головні завдання у процесі створення інвестиційної політики діляться на такі напрями впливу: використання інвестицій для створення та розширення виробничих потужностей для посилення міжнародної конкуренто-

Рис. 1. Основні компоненти стратегії інвестиційної політики розвитку національної економіки

спроможності, людські ресурси та навички, технологія та ноу-хау, інфраструктура, розвиток підприємництва, забезпеченість узгодженості інвестиційної політики з політикою, що спрямована на загальні цілі розвитку.

Використання інвестицій для створення та розширення виробничих потужностей для посилення міжнародної конкурентоспроможності. Потенційний внесок іноземних інвестицій у будівництво або зміцнення місцеві виробничі потужності повинні керувати інвестиційною політикою та цільовим призначенням здійснених зусиль. Це особливо важливо, коли інвестування відіграє ключову роль у процесі промислової модернізації та структурних перетворень в економіках, що розвиваються. Найважливіші аспекти створення та розширення виробничих потужностей включають людські ресурси та розвиток навичок, технології та ноу-хау, розвиток інфраструктури та розвиток підприємств.

Людські ресурси та навички. Розвиток людських ресурсів має вирішальне значення як визначник довгострокових економічних перспектив країни. Також наявність кваліфікованої, освіченої та продуктивної праці на конкурентній основі є основним магнітом для іноземних інвесторів, які прагнуть максимальної ефективності. Отже, освіта та політика розвитку людських ресурсів є ключовим доповненням до інвестиційної політики. Особливу увагу слід приділяти відповідності вимогам до вмінь та розвитку навичок, у тому числі з погляду професійно-технічної підготовки. Професійне навчання, яке готує працівників для роботи, пов'язаної з робітничою або практичною діяльністю, пов'язаною з конкретною торгівлею, є ключовим інструментом інвестиційної політики, наприклад для підвищення конкурентоспроможності місцевих компаній.

Із розвитком економіки розвиваються навички та можливості, що забезпечують постійну адаптацію та вдосконалення освіти і людини. Для становлення державної політики розвитку це необхідність. Останні важливі ще й тим, що забезпечують населення можливістю доступу до гідного працевлаштування.

Добре продумана, розроблена та реалізована політика щодо імміграції та праці демонструє переваги в країнах, які дали змогу іноземним працівникам працювати на новостворених місцях. Трансфер технологій та поширення знань теж відбувається через міжнародних співробітників, що визначає адекватний ступінь відкритості національних економік.

Важливим є надання дозволу на роботу кваліфікованим іноземним працівникам не тільки для полегшення інвестицій, які в іншому разі можуть не реалізуватися через брак відповідних навичок, а також для підтримки та доповнення національної політики розвитку людських ресурсів через освіту.

Технологія та ноу-хау. Важливим завданням державної політики розвитку економіки є заохочення поширення технології. Наприклад, уряди можуть сприяти створенню технологічних кластерів, які сприяють дослідженням та розробкам у конкретній галузі, і це може допомогти в удосконаленні промислової діяльності шляхом об'єднання технологічних фірм, постачальників та науково-дослідних інститутів. Поширення та полегшення процедури придбання технології також може поліпшити залучення вітчизняних виробників до GVC (ланцюгів доданої вартості).

Відповідно, захист прав інтелектуальної власності є важливим інструментом, оскільки може виступити передумовою для розкриття інформації міжнародними інвесторами технології для ліцензіатів у країнах, що розвива-

ються, особливо в районах залучення легкоімітаційних технологій (наприклад, програмного забезпечення, фармацевтики), а отже, може вплинути на шанси залучення інвестицій в акції спільних підприємств.

Водночас рівень захисту прав інтелектуальної власності повинен бути сумісним із рівнем розвитку країни та сприяти розвитку її технологічної потужності. Це може бути засобом заохочення незалежної дослідницької діяльності місцевих компаній, оскільки бізнес більше та швидше інвестує в НДДКР та технологічну модернізацію, якщо їх інновації захищені.

Інфраструктура. Розвиток внутрішньої інфраструктури потребує інвестицій такої величини, що вітчизняні компанії, можливо, й не займатимуться ними самостійно. Також розвиток інфраструктури може вимагати певних технологічних навичок та впровадження ноу-хау, яких вітчизняні компанії не мають (наприклад, телекомунікації, енергетика, розвідка природних ресурсів у віддалених районах). Таким чином, перехід на економіку нового технологічного укладу часто призводить до необхідності залучення технологічних можливостей іноземних інвесторів.

Більшість країн, що розвиваються, продовжують страждати від недоліків в їхній інфраструктурі, зокрема системах передачі електроенергії, води та транспорту і меншою мірою – у телекомунікації.

Кожну наступну технологію науково-технічного прогресу та зміни в регуляторному відношенні, що існують у багатьох країнах, удалося ввести завдяки іноземним інвестиціям та конкуренції, там, де раніше була монополія державного сектору, наприклад у мобільному зв'язку або у виробництві електроенергії.

Враховуючи потенційний внесок прямих іноземних інвестицій у створення високоякісної інфраструктури, країни повинні враховувати, якою мірою певні сектори або підсектори можуть бути відкриті для іноземних інвестицій, а також за яких умов. Національні питання економічної безпеки, пов'язані з припливом іноземних інвестицій, також стосуються лібералізації критично важливої інфраструктури шляхом перевірки процедур. Чітке бачення того, що робиться й як, з урахуванням соціальних та технічних умов та з погляду ведення бізнесу є важливим з огляду на залежність економічного зростання від розвитку інфраструктури.

Урядам потрібно розробити не тільки чітку оцінку того, що може бути досягнутим і яким коштом, а також усебічне розуміння складних технічних питань, пов'язаних з інвестиціями в інфраструктуру та їх довгостроковими наслідками з погляду вартості, якості, наявності та доступності послуг. Ефективна нормативно-правова база для керівництва концесіями, управлінські контракти та всі форми державно-приватного партнерства – це ключовий елемент у розвитку інфраструктури та інвестиційних стратегій.

Розвиток підприємництва. Розвиток вітчизняного підприємництва є ключовим механізмом для розвитку переваг інвестування в частині матеріалізації. Водночас, особливо для іноземних інвесторів, наявність розвинутого підприємницького сектору є ключовим чинником для подальшого розвитку інвестиції та партнерства. Всебічне обговорення варіантів інвестиційної політики для розвитку вітчизняного підприємництва, у тому числі в таких сферах, як регуляторна діяльність, доступ до фінансів, освіта і навчання та технологічний розвиток, можна знайти в ЮНКТАД.

Підприємництво є життєво важливим для економічного зростання та розвитку. Створення нових суб'єктів господарювання генерує додану вартість, податкові над-

ходження, зайнятість і інновації й є основним інгредієнтом для розвитку малого та середнього бізнесу. Також розвиток підприємництва сприяє структурній трансформації та побудові нових видів промисловості, включаючи розвиток екологічно чистих виробництв, посилює економічну діяльність.

Державна політика підтримки підприємницької діяльності на національному рівні спрямована на підтримку підприємництва у країнах, що розвиваються, з розробленням ініціатив, заходів і установ щодо сприяння підприємництву.

Політика розвитку підприємництва, спрямована на підвищення переваг від інвестицій, зосереджуються на створенні можливостей для впровадження та адаптації технологій і ноу-хау, співпраці з багатонаціональними фірмами та конкуренцією на міжнародному рівні.

Іншим важливим завданням інвестиційної політики є заохочення зв'язків та поглинання ефектів взаємозв'язку між іноземними інвестиціями та вітчизняними підприємствами.

Координація державної політики у цій сфері необхідна для забезпечення стимулювання інвестицій з орієнтацією в ті галузі, які можуть мати найбільший вплив на створення прямих і зворотних зв'язків і сприяти економічному зростанню. Водночас у країнах, що розвиваються, необхідно вирішити питання ризику іноземних інвестицій, які перешкоджають розвитку національних підприємств шляхом витіснення місцевих компаній, особливо в малому та середньому бізнесі. Державна політика може відігравати важливу роль у захисті промисловості або інших чутливих галузей, а також стратегічних галузей, щодо яких приймаючі країни бачать необхідність обмеження доступу іноземного капіталу.

У довгостроковій перспективі розвиток підприємництва має велике значення для країн, що приймають інвестиції, оскільки це призводить до підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни. Таким чином, державні заходи не обмежуються діями з низькою доданою вартістю у глобальних ланцюжках вартості, але поступово прагнуть до переходу в сегменти з більш високою доданою вартістю. Це має вирішальне значення для того, щоб залишатися конкурентоспроможними тоді, коли країни, що розвиваються, втрачають перевагу у витратах завдяки низькій вартості робочої сили. Однак перехід від заходів більш трудомісткої та низької вартості до більш капіта-

ломістких методів вищої вартості виробництва можуть підвищувати рівень безробіття на етапі переходу і, таким чином, вимагають пильної уваги на ринку праці та соціальної політики. Це підтверджує важливість у динаміці розмірності інвестицій та стратегій розвитку підприємства, виклики для регулярного перегляду та адаптації інструментів державної політики.

Забезпеченість узгодженості інвестиційної політики з політикою, що спрямована на загальні цілі розвитку. Взаємодія інвестиційної політики та інших елементів є важливим елементом економічного розвитку національної економіки. Загальна економічна стратегія та стратегія розвитку країни включає розвиток людських ресурсів, інфраструктуру, технології, стимулювання та розвиток підприємництва. Дуже важливо, що органи влади послідовно працюють над спільною національною метою сталого розвитку та внутрішнім зростанням і прагнуть досягти синергетичного ефекту. Це вимагає координації на початкових етапах політики побудови організаційно-економічного механізму, а також залучення відповідних зацікавлених сторін, у тому числі зі спільноти інвесторів та суспільства.

Висновки. Отже, основною метою державної інвестиційної політики на макrorівні є економічне зростання національної економіки, для чого повинна бути забезпечена реалізація цільового спрямування стратегії зі створення економічних, правових, організаційних умов і цілісної системи державної та громадської підтримки на всіх рівнях ефективного розвитку, передусім пріоритетних галузей економіки як ключового фактора для підвищення якості життя та добробуту населення, зростання зайнятості населення, насичення ринку товарами і послугами, розширення бази оподаткування, створення реального конкурентного середовища, збільшення внеску наукомістких виробництв у валовий внутрішній продукт, підвищення ступеня участі та згоди населення з вибором поточної політики і стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку, які в підсумку призведуть до політичної стабільності.

Таким чином, цілями інвестиційної політики на макrorівні можуть бути: економічне зростання, зовнішня і внутрішня стабільність, соціальна захищеність населення, економічна ефективність, військова, технічна, економічна та екологічна безпека і т. д.

Список використаних джерел:

1. Гриценко Л.Л. Взаємодія держави і бізнесу в контексті реалізації державної інвестиційної політики : [монографія] / Л.Л. Гриценко. – Суми : Університетська книга, 2016. – 327 с.
2. Єрохін С.А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України / С.А. Єрохін // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-13-2016>.
3. Затонацька Т. Підвищення ефективності реалізації державних інвестиційних програм в Україні / Т. Затонацька // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 86–94.
4. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства : [монографія] / Наук. ред. М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін. – К. : НАУ, 2008. – 216 с.
5. Романенко А. Активізація державного інвестування в сучасних умовах / А. Романенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 6. – С. 29–39.
6. Шут С. Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування / С. Шут // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 13. – С. 268–274.
7. Яркова Н.І. Роль органів державної влади в інвестиційному процесі / Н.І. Яркова, О.П. Яковенко // Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – Т. 8. – № 2. – С. 89–100.

Анотація. В статті раскрыта государственная политика привлечения инвестиций в стратегии развития национальных экономик. Определено, что разработка инвестиционной политики является интегрированной частью стратегий развития различных видов экономик. Установлено, что ключевыми аспектами в определении роли инвестиций в экономическом росте национальной экономики и стратегий развития являются необходимость калибровочной политики стимулирования работы и максимизация объема работы инвестиций, как количественно, так и качественно. Опре-

делено, что экономический рост национальной экономики должен быть обеспечен реализацией целевых направлений стратегии по созданию экономических, правовых, организационных условий и целостной системы государственной и общественной поддержки на всех уровнях эффективного развития.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, потенциал, управление, государственное регулирование, оценка, эффективность.

Summary. The article reveals the state policy of attracting investments into the development strategies of national economics. It is determined that the development of investment policy is an integrated part of the development strategies of various types of economies. It is established that the key aspect in determining the role of investments in the economic growth of the national economy and development strategies is the need for a calibration policy to stimulate the creation and maximize the investment work, both quantitatively and qualitatively. It was determined that the economic growth of the national economy should be ensured by the implementation of the targeted directions of the strategy for creating economic, legal, organizational conditions and an integral system of state and public support at all levels of effective development.

Key words: investment, investment policy, potential, management, state regulation, evaluation, efficiency.

УДК 331.6

Юдіна М. І.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління
персоналом і економіки праці
Хмельницького національного університету*

Мельник І. В.

*студентка
Хмельницького національного університету*

Yudina M. I.

*Cand. Sc. (Economics), Senior Lecturer of the
cathedra personal management and labor economics
Khmelnyskyi National University*

Melnyk I. V.

*Student
Khmelnyskyi National University*

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ РИНКУ ПРАЦІ

EVOLUTION OF THE CONCEPTS OF LABOR MARKET

Анотація. У статті розглянуто наукові погляди щодо наявних концепцій ринку праці. Охарактеризовано притаманні особливості головних концепцій ринку праці. Розкрито сферу застосування основоположних концепцій ринку праці за різних умов функціонування економіки. Визначено вплив окремих елементів наявних концепцій ринку на розвиток трудового потенціалу країни. Розкрито напрями підвищення функціонування вітчизняного ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, неокласична концепція, концепція кейнсіанців, монетаризм, інституціоналістська концепція.

Постановка проблеми. Процеси розвитку економіки країни супроводжуються формуванням ефективної, прогресуючої національної економічної системи, невіддільним компонентом якої є ринок праці. Негативні тенденції у сфері зайнятості, посилення безробіття, не повне використання трудового потенціалу країни, зростання впливу несприятливих для розвитку економіки факторів зумовлюють потребу до пошуку шляхів вирішення проблем даної сфери. Сучасному ринку праці має бути притаманне зростання соціальної орієнтації, задоволення потреб як попиту, так і пропозиції ринку праці, збалансування усіх його елемен-

тів. Завдяки формуванню дієвих механізмів та важелів управління як на макrorівні, так і на мікрорівні можна досягнути позитивного результату.

Для визначення основоположної концепції нинішнього ринку праці варто провести дослідження етапів розвитку та різновидів базових концепцій. Це необхідно для того, щоб після ґрунтовного їх аналізу мати змогу сформулювати засади створення дієвого механізму функціонування ринку праці з урахуванням особливостей вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку концептуальних ідей ринку праці, питань вирішення проблематичних аспектів його функ-